

Мыекъюпэ гандбод бзыльсътькоманда «АГУ-Адыифым» 2018 – 2019-рэ ильэс ёшлэгчур неущ регъажьэ.

ЛъЭПКЪЫМ ыцІэ еІэты

Тильэпкъ зыгъедахэу, иштыхъу зытэтырэмэ адигэ шъушашэр ашыщ. Іоныгъом и 28-м адигэ шъушашэм и Мафэ игъекотыгъэу дунаим щагъэмэфэкъышт.

— Республикаем и Къэрагыльгъо филармоние щыкъощт мэфэкі зэхахъэм адигэ шъуашэм идэхагъэ къыщагъэлъэгъощт, — къытиуагъ Адыгейим лъэпкъ йоффхэмкіэ, Иэкыб къэралхэм аштыпсэурэ тильэпкъэгъухэм адиряйэ зэпхынгъэхэмкіэ ыкын къэбар жъугъэм иамалхэмкіэ и Комитет итхаматэу Шхъэлэхъо Аскэр. — Адыгейим къышежьэгъэ мэфэкыр дунаим щыхагъэунзээгъэштэй.

фыкы. Республика щыпсэ-
ухэрэ урысхэр, къэндзалхэр,
ермэлхэр, нэмыхэрэ пчыхъэ-
ззаххьем щыззулыкъэштых.
Сирием къикъыжыгъе Лыб-
зыу Щан Адыгэ къералыгъо
университетым экономикэмкіе
ифакультет щеджэ. Республика ѿ
искусствэхэмкіе икілэцыкъу
еджап! шыкъэпщынэм ишъэф-
хэр шыззеригъяшшагъех. Фестив-

— Лыэпкъ мэкъамэхэр сыгу
икыихэрэп, сикілээгъаджэу
Гъукіе Замудин шыкъэпщынэм
сызэрэфигъэсагъэм фэш!
сыфэраз, — къитиуагъ Лыб-
зыу Щан.

Сирием щыкъорэ зэо-банэм
къыхэкъыжыгъе пшъашъэм
ышшу Джанти искусствэм хэ-
шагъ, музыкальнэ Іэмэ-псымэ-

хэр щызэрийн эшгийн эх. Фестивальхэм хагьэунэфыкырыэ чын-
пэхэр къашуудыгыгээх.

Купэй «Ошадэм» иоркестрэхэтэү Лыбзыу Щан адыгэ къуа-
ем и Мафэ тышыулагь. Шыккэлэпшынэм, пынэм къырагъэ-
лохэрэ орэдышъохэр, пхъэкычым ижынч макъе гум рехыхк.
Артистхэр адыгэ шъушаэкээзэрэфагъэхэм къегъедахэх.
Анахьэу тшлгээшлэгъоныгъэр Ростов хэкум, Краснодар краим,
нэмэгдхэн къарыкыгъэхэр оркестрэм Игуу къызэрэфытеуда-
гынэр арын

Пыбзыу Шан Хэкужъым къэ-

«Ошъадэм» иоркестрэ хэтхэр.

*шъуашэм имэфэкI къы-
рэгъэблагъэх.*

«Нанэм» гъатхэм щыкЮгъэ зэхахъэм хэлэжьа гъэхэ кэлэ-
рессийсэх.

еджаклохэр, клэлэптиухэр адыгэ шъушэм и Мафэ щызэйкль щтых. Тъэпкъ шъушэр языгъэ- дыгъэхэ клэлэеджаклохэм къы-

зэралуагъэу, мэфэкльм щилъэгъурэр щылэнэгъэм щагъэфедэн ямурад.

ЕМТЫЛЪ Нурбай.

Ростуризмэр «кощыжыгъэ»

Урысые Федерацием культурэмкэ и Министерствэ өрхигжэу Ростуризмэд джинэсийн
юф ышшагь.

Президентэу Владимир Путиным иუ-
нашьоктэ джы ар Урысые Федерацием
экономикэ хэхъоныгъэхэмкэ и Мини-
стерствэ хигъэхъажыгь.

Ростуризмэр культурэм нахын экономикам нахь пэблагтэй, ашт къыхащыхжэу. Минэкономразвитиим рагхыхжымэ нахь аштотэрээзу, ашт изы тахьэу аштымэ нахьышшоу политихэми, бизнесменхэми, нэмыкі къулыкъушэхэми аухырэ ильсхэм къыхагъэщи хувгүэ. Президентми ахэм адьыригъештагь. Ашт иунашьо къынч

зэрэшилрэмкээ, туристическэ отраслэр МЭР-м хагъэхважымэ, изэхэцэн нахь өгүгүүщых, шуягтэй кытырэм хэхьцт. Министерствэм ипащэхэр туризмэр зэрээхашэрэм лынгильэцтих, туропе-раторхэм тоф зэрэшлэрэй янэпльэгтүү

Анах юфыр хэгъэгүү клоц туризмэми 1991-ийн туризмэми къэралыгъом федэв къыфахьээ зэрагъэлсын фаер ары. Ахэм афэгъэхьыгъэ федеральнаа программэу къэралыгъом ыштээгъээр тызхэт ильзэвээр.

сым ыкіе нэс къаухы. Урысыем ишьольтырхэм янахыыбер ащ хэлэжьагьэми, пшьерыльэу афагъэуцугъагъэхэр шьолтыр 12-м икъо агъецкіялтэп. Къераалыгъо программэм къыдильтырэ псэуальхэхэр зерагъэпсышт ахьшэр сомэ миллиард пчагъе хъоу къафатлупшыгъагь, аузыгъэпсэфылтэ чыыпхэхэр, нэмыкі псэуальхэхэр зымыхуыгъэхэр шылхэх.

Аужырэ ильэсчэм туроператорхэм япчьягэ къышыкагь, зэхэзыхыгэхэ-

ри щылэх, аш къыхэкіеу цыфхэм языгъэпсэфыгьо уахътэ афызэхащэнэу амал ялжээкэп.

Владимир Путиным Ростуризмэр Минэкономразвитием зэрэритыхыгъэм бэмэ дырагьштагь, иунашьо уахътэм пиштаа альятаа.

Ростуризмэм ишацэү Олег Сафоновым сыйд фэдэрэе министерствэе елхыгэхэми ялоф агъэцэклэнэм зэрэфхэзьрхэр кыыгуаг. МЭР-м ишацэү Максим Орешкиным туризмэм изэхэшэн фэгьехыгъэ къэралыгъо программацэм зэржэхэрэр хигъеунэфыкыгъ. Программэр 2019 – 2035-рэе ильясхэм ательын тэрэг шинтэй.

(Тиконр.)

ҮПКІЭ ХЭМҮҮЛҮҮ...

Мыекъуапэ щыпсэухэрэм ыпкіэ хэмьлъэу прививкэ афашишт. Іоныгъом и 25-м кыщегъэжъагъэу и 28-м нэс пчыхъэм сыхъатыр 5-м щыублагъэу 7-м нэс «Семейный магнит» зыфиорэ щаплэу урамэу Пионерскэм тетым прививкэ зышышт бригадэ үтышт.

Іоныгъом и 29-м сыхъатыр 10-м къыщегъэжъагъэу 2-м нэс гриппым пэшүекючт прививкэр «Черемушкэм» ыккі «Гупчэ бэдзэршынпээм» яшапэхэм

къызъыхъабгъэлъхъан плъэ-
къышт.

Шоиғъоныгъэ зиә пстэуми врачыр къызяплыырэ нэуж прививкэ къафашыщ.

ехъулээмьыутэкы-
лыагъэ къа-
щыщ. Чынэл
бгъэльхъан
утэкыным
фэуцуухэрээр
эр зыхаль-
хэхъэх кээ-
бжье ильэс
о, пенсием
жхэхэр, ме-
р, нэмьык-
хэтхэрээр.

Хуу цыфром борч ахалхэрээр. ПстэумкИ мыгъэ республикэм щыгсэухэрэм я процент 45-м вакцинэр ахальхьанэү агъэнафээ. Прививкэ къызхязгальхъэ зыштоигъохэр паспортыкИ полис айыгъээ ыпеклэ къыщытогъэ чыпIэхэм къарагъэблагъэх.

(Тикорр.).

Мэхъянэшхо яІэу ылъытагъ

Дорошенко Светлана Василь ыпхъур 1953-рэ ильэсэм къэхъугь. 1974-рэ ильэсэм Ермэлхъаблэ дэт къэралыгьо кІэлэегъэджэ институтыр, 1988-рэ ильэсэм Адыгэ къэралыгьо кІэлэегъэджэ институтыр, 1998-рэ ильэсэм юриспруденциемкІэ Темир-Кавказ академицем къэралыгьо къулыкъумкІэ ифакультет къуухыгъэх. КІэлэегъаджэу, нэүжсэм еджанІэм идишректор игуадзэу Йоф ышІагь.

1995-рэ ильээсүм кыышгээжээжьагээ 2001-рэ ильээсүм нэс Мыйекүөлө къоджэ шъольтырын ичынгээ зыгээлорышгэжжынгээ илашгээ юф ышлагь. 2001-рэ ильээсүм АР-м и Къэралыгъо Совет – Хасэм и Лыклохэм я Совет идепутатэу хадзыгь. 2003-рэ ильээсүм УФ-м Пенсиехэмкээ фондым и Къутамэу Адыгэ Республикаем Ѣылэм илашэ игудзээ агъэнэфагь. 2005 — 2009-рэ ильээсхэм АР-м ювшэнымкээ Ѣылки социальнэ хэхъоныгъэмкээ иминистрэу юф ышлагь. 2009-рэ ильээсүм кыышгээжьагээ 2012-рэ ильээсүм нэс къэралыгъо Ѣылки муниципальнэ фэлэ-фашизхэр лъэнныкъуабэкгээ зыгъэцэктээр Гупчэ шъхьаэу Мыйекъуапэ дэ-түм илашгээ.

2012-рэ ильээсүм Светлана Дорошенкэр АР-м избыльфыг төхөөрөмжийн я Союз иправление итхаматэу хадзыгь. Адыгэ Республика и Общественнэдадатай Совет хэт.

Урысыем пенсиехэмкіэ исистеме зэхъокыныгъэу фашыхэрэм къатегушыллагы ыкыи ежь иепльыкіэ къырилотыкыгъ Светлана Порошенкам.

— Пенсиехэмкээ системэм зэхъоктоныгъэу фашыхэрээр зытегъэгсыхьагъэр тапэкээ пенсием клощтхэм яфэл-фашихэр гъэцкэлгъэнхэ, ахэр зерифашьуашэу зерпысэунхэ алъэктыщ пенсие алеклэгъэхъэгъэнры арь. Зыныбжь хэклотагъэхэм щылэклэ-псэуклэ амалеу алеклэлхэр нахышу шыгъэнхэр мыш дэжьым пшъерыль шъхьаалэхэм ашыщ. УФ-м и Президентзу В. Путиным цыфхэм зыкъызыгафэгъазэм, ыпэкээ щылэгъэх фэйзэклотэнгъэхэм ашыщхэр къэгъенэжьыгъэнхэ зэрэфаер къылыгъай. Джащ фэдэу унальюм, бзыльфыгъэм ыкли сабыйхэм къэралыгъом аналэ атыригъэтын зэрэфаер анах шъхьаалуу къыхигъээ

Пенсием клоны аныбжъ на-

НыбжыкІЭХЭМ ЯЗЭНЭКЬОКЬУ

Іоныгъом и 18-м кыщегъэжъагъэу и 20-м нэс республикэ дзэ-спорт джэгүкіеу «Зарница» зыфиорэр күагъэ. Адыгэ Республикаэм гъэсэныгъэмрэ шіэнныгъэмрекіе и Министерствэ Адыгэ республикэ общественнэ организациеу «Ныбжыкіэ дзэ-патриотическэ объединениеу «Зыкыныгъ» зыфиорэр иғүсэу юфтхъабзэм кішакло фэхъугъэх.

Зэнэкъокъур Мыекъопэ районым ит псэуплэу Шэнтыкъо Ѣыкъуагь. Муниципальнэ образованиехэм ыкъидзэ патриотическэ клубхэу республикэм итхэм ялыкъо кути 10-мэ юфтхъабзэм зыщауштэйгь. Ильэс 14-мэ кыншгэжъэжъагьэу 18-м нэс зыныбжэ нэбгыри 9-рэ

«Строевая подготовка», «Огневой рубеж», «Стрельба из оружия на склоне холма» и т. д.

зэнэкъокъугъэх. Зэфэхьысыжьхэм къызэрагъэльэгъуа-
гъэмкіэ, дзэ-патриотическэ купэй «Вертикаль» зы-
фиорэм аэрэ чыпілэр үхыхыг, ятлонэрэр Шэуджэн
районым къикыгъэ «купэй «Абдзах» зыцлэм фагъэ-
шьошагъ. Дзэ-патриотическэ клубэй «Патриот» зы-
фиорэмрэ Красногородскэ районным къикыгъэ
култыра яшанара чыпілэр залагоныгъ.

(Tukopp.)

АДЫГЭМЭ ЯХЫЛГЭГЬЭ ТХЫЛЬ ГЪЭШГЭГЬОН

«Шэнныгъэм гүунэ илэп», «Ущээфэ уеджэн фае» зыфайорэр шынкъэ дэдэу щит. Ар сэзыгъайорэм ашыц Едыдж Батырай ытхи кыхаригъэтугъэ тхыль гъэшгэгьонэу «Адыгэ лексиконкэ» зэджагъэр. Ар 2017-рэ ильэсийм ООО-у «Полиграф-Юг» зыфиорэм Мыеекуапэ кыышыдигъэйгъ.

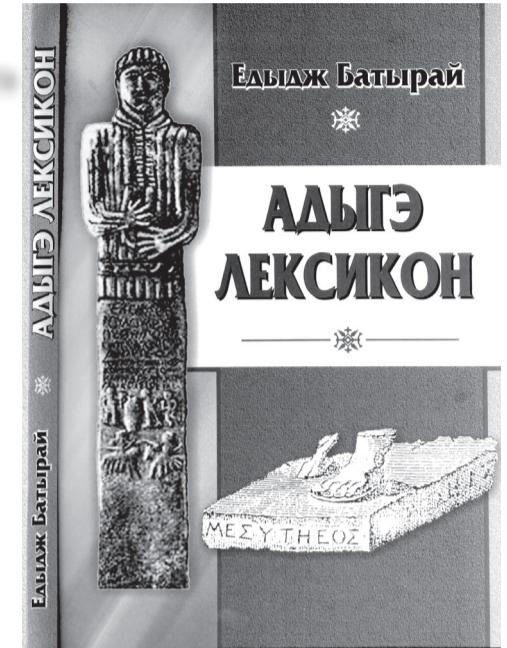
Мы «гущылальэр» ямышыкэу гэлсыгъэ, къэбарэу, адыгэмэ яхылгэгъэ шэныгъэу кышиитырэм ибагъэ умыгъэшгэгьон пльэкырэп. Мы тхыльым къеушыхыаты Батырай шэнныгъэлэж шынкъэу зэрэштыр. Етлани ар шэнныгъэлэж кызэркыюм афэдэп, ежь шхъяфитеу, тетупшыхыагъэу Къохъэпэ Европэм шатхыгъэ литературэр ыгъэфедээ адьгэмэ яхшишэ кытльегъээсы. Аш нэмькэу Тыркуем икъижыгъэх адьгэхэм къаахэнэжыгъэх, къаотежхэу, хэпэлжым къинэжыгъэ адьгэмэ ашыгъупшэжыгъэх къэбархэу тхыльым къидигъэхагъэхэм тишшэнгъэ нахь зэхагъэклоты, зимэханэхери тымышшэжхэу дгээфедэхэрэм япчье кытлыгъэуахы. А тъяньюко ямышыкэу щылхэр ары анахьэу, сизгъэгушуагъэр ыки цыфхэр нэуасэ фэсшынхэр сыгу кызыккэйгъэри.

Мы гущылальэр тэрээ тхэн закъом фэгъэхыгъэп, зэхэф гущылальэм ахахьэ пломи къекурэп. Мыш къызэлъеубыты лъэнькъо бэдэдэ: тарихым, филологилем, социальнэ гъэпсыккэу адьгэмэ ялагъэм, заом, мэкъу-мэшым, шэн-хабзэхэм, зэхэтийгъэ, джэгуккэу ахэлтыгъэхэм зэриджэштыгъэх (термин) закъохэр арэп гущылальэм къидэхагъэхэр, хъишшэу апильтири ары нахь.

Анэмькэлеконкэ къезыуалгэхэрэ тхаклохэм ягупшигъэхэм тафегэнэуасэ. Аш къыхэккэу мы «Адыгэ лексикон» юф гъэнэфагъэ горэм фэмыгъэхыгъэу гъэшгэгьонэу, зыфадэ къэмыхыгъэу зыфайорэм фэдэу, хъугъэ. Мы тхыльыр зынкэлахъэу зыгъэфедэрэр зэрэгкэгушуажыгъэхэм тэль. Сыда пломэ тхыльым ишлгээшо якыщт филологхэм, тарихым пыльхэм, этнографиер зисэнэхатхэм, лъэпкэ хабзэхэм язэгъэшэн ыгъэгумэкхэрэм, лъэпкэимэ язэфыщтыккэхэм нэуасэ афэзышыхэ зышшонгъохэм. Иккыб хэгъэгухэм ятхаклохэу адьгэмэ яхылгагъэу къэзитыгъэхэм термин зэфэмидэ ладжи агъэфедагь, ямэханэхир джыре еджа-клохэм къагурымыгъэхэу, аш фэдэгүшкэхэр къагурыонхэмкэ мы тхы-

DUL-DUL – Дул-Дул. Мухаммад Петымбарыр зытесыщтыгъэ хъыдырыбз (мул) фыжыыр. Адыгэ пышсэхэм шычэрэу къахэфэ» (н. 81).

«KADIN – БЗЫЛЪФЫГЬ. Адыгэ лъэпкэ хабзэккэ, бзыльфыгъэр сидигъу ихъульфыгъэ куачэу игъус, аш имызакъо, обществэм къышытеджыхэрэ юфыгъохэм ахэлжакъэ пльэгъущт. Хъульфыгъэмрэ бзыльфыгъэмрэ зызшуагъбылтырэп. Нарт тхыдэхэм уяджэми, Сэтэнэ-гуашэ ишшыгъэккэ, игубзыгъэгъэ-гультие чанкэ хъульфыгъэхэм ахэтигъ. Нартхэм ящыккагъэ хъурэ лэмэ-псымхэри къыугушыситыгъэх. Нарт Лъэпш фиуатэхэти, ригъэшыщтыгъэх, цыфхэм ящылэнгъэ къэзитыгъэпсынкэре бзыльфыгъэ гъэшгэгьонгъ. Тихшишэ хэхэгъэ мутлэе гаашу Тыргъэ-

ритыщтыгъ, етланэ шхъэкуцыр ыгощыщтыгъ. Ахэр пшхыни-умышхыни уфит. Мыхэр татар хабзэу зыльтигъэхэрэри шылхэх» (н. 177 — 178).

«TEMIRGOI / KEMERQUANE / CIEMGUV – ТЕМИРГОИ / КЕМЫРКУАХЭ / КІЭМГҮЙ. Лэбэ псыхюю ишшохэм ашыпсэуцтыгъэ адьгэ лъэпкэ. Роммел (1804; 41): «Адыгэхэм анахь гъэшгэгьонхэу, пкышишол къабзэхэу, анахь баеву ахэт лъэпкэх. Дэйбу ухумагъэу агъэгъунэрэ къоджэ 40-м ехъум щэпсэх ыкчи зэокло нэбгырэ 2000 я» ылозэ, ахэм къатегуцыгъ» (н. 190).

«TLCHON3 – ЛЬХЬОНЧ. Онджехэйм памыхэу пыльэгъэ гъучи пшъэхъур. Лъхъончым щыуаныр пыльагъэу рэпшэрихъях. Лъхъончым кавказ лъэпкэхэм ыкчи адьгэ лэккэ зэхэдэз хабзэм осэ хэхыгъэ щыри. Лъышшэж зиэ цыфхэр аунэм ихъэу, лъхъончым ылапэккэ нэсүмэ, илажэе фагъэгъущтыгъ, а унагъом иклале фэдэу алтытэу хъущтыгъ. Сыд фэдэрэ щынагуу щаухумэнэу хъущтыгъ. Лъхъончыр икъихагъэккэ пыльэгъэнэу зыщымхъурэм, хурдже напэхэу хэльхэр зэрадзэхээ дашэенир мышоу, «унагъом гъэблэ-огъу къыфихыщ» алоштыгъ. Зэгорэм лъхъончыр ямыщи-кіэгъэжыкы зыхъуккэ, ар онджехэйм пахыжыти, икъихагъэккэ агъэтэлтыгъ, а джыри зыгэрэ пальцштыгъ» (н. 197).

«VAEV – УАЙ. Гъэхэгъэ гъэнэфагъэхэр зыкъоль цыфхэр къарагъэшэн хъумэ къаорэ гущы. «Уай-уай аригъэуагъ» ало. Ошоогутхэу «Уа»-м елхыгъэуи гуцафэх» (н. 209).

«ZELDAV – ЦЭЛДАУ. Сымаджэр е улгээ зытэлтыр амьгээзшынэу фашырэ джэгуккэ зэхэс. Лъэтэн хэмьтэйе ашшэрэ тхыацур агъэккэраккэ, ыгузэгү аугоношь тэбэ хялгыгъу агъажэ. Ар сымаджэр зорьт унэм иклашо клашшэш агъэхэе. Клаалхэр, алэхэр акыбкэ щагъэхэу, етсыэхкэхэш, зэнэхокуух. Хъалгыум ецакъэу, үлхъэ къыхэзыхычирээр атекло. Фемынэуасэу хъалгыу пытэ мыккү-мышым зыгушшэхэр иуэгъэтихэрэри къахэккэх» (н. 224).

Мы тхыльым адьгэмэ, Кавказым щыпсэхэрэ лъэпкэмэ яхылгагъэу къидэхагъэр бэ, цыфхэм гъэшгэгьони ашыхунэу къысшошшэ. Ахэр цыфхэм альзагъээсы сшоогиу къэстхыгъеш, шуудж. «Адыгэ лексикон» щыккагъэу хэлтэгъэуагъэмэ ягугъу къэсшырэп, сида зыплоккэ, тхыльым шуагъэу къытэштыгъ.

Гъыш Нухь.
Филология шэнныгъэхэмкэ доктор.

Мы гущылальэр тэрээ тхэн закъом фэгъэхыгъэп, зэхэф гущылальэм ахахьэ пломи къекурэп. Мыш къызэлъеубыты лъэнькъо бэдэдэ: тарихым, филологилем, социальнэ гъэпсыккэу адьгэмэ ялагъэм, заом, мэкъу-мэшым, шэн-хабзэхэм, зэхэтийгъэ, джэгуккэу ахэлтыгъэхэм зэриджэштыгъэх (термин) закъохэр арэп гущылальэм къидэхагъэхэр, хъишшэу апильтири ары нахь.

Лъым мэхъанэшо ил. Гущылальэм къыдэхагъэх гущылальэр латин хварыфкэ тхыгъэхэу къетых, ар джы адыгабзэккэ зэрратхырэп Батырай къитегъэлэгъ. Аш ыуж а гущылэм къиккырэп, зыщагъэфедэрэр, зэпхыгъэр къытфулатэ. Нэмькэу къэплон хъумэ, ар энциклопедие гущылальэр къыпшэху.

Гущылальэм къышитыхэрэр мыш фэдэу гъэпсыгъэх: «BEDEF – БЭДЭФ. Нарт бзыльфыгъэ ишшэм ашыц. Хэкум ис шапсигъэхэм аш ехылгэгъэ текстхэр къытльагъэлэсэжкыгъэх. Бэдэф къэхүшткэштхэр ыпеккэ къышшэштыгъэхэу ары къызэраложьэр» (н. 37). «BEDACH – БЭДАХ. Нарт Джылэхъстан ишшашэ ыц» (н. 37).

«BESLENI – БЕСЛЕНЭЙ, БЭСЛЫНЕЙ. Я 19-рэ лъэшгэгьум унэгъо 15000 хъущтыгъэх. Къэбэртэябзэм пэблагъэу адыгабзэккэ мэгушылэх. Уарпэ ыккыи Фарзэ псыхъохэм азыфагу исыгъэх. Роммел зэрильтээрэмкэ, бэслэнэхэр цыф къабзэхэу, байхэу щытгэгъэх» (н. 42). «BODENSTEDT FRIEDRLCH – БОДЕНСТЕДТ ФРЕДЕРИХ. 1819 — 1892-рэ ильэсхэм псэүгээ ориенталист. 1848-рэ ильэсхэм «Кавказ лъэпкэхэр ыккыи ахэр шхъяфитныгъэм фэбанхэу урысхэм зэрэпэуцжыгъэхэр» зыфайорэ тхыльыр ытхыгъ, къыдигъэккагъэ» (н. 46).

«CHARZI ALI – ХЬАРЗИ АЛИ. Ильэс тюккынэрэ пшырэм итэу зэуаплэм итэу дээпш. Нэмьц усаклоу Херрманн Путтманн мы лыхъуажын ыцэ къащырело» (н. 54). [Хъырцыжыккэ Алэм, илаккэ фэгъэхыгъэу аш поэмэ ытхыгъ].

«DOT – ДОТ. Адыгэ хабзэккэ кіэлэццыккэр апун-агъэсэнэу унагъо зэрэтирэх ралоштыгъ, аш агъэсэгъэ кіэлэццыккэм «дот»-кіэ еджэштыгъэх» (н. 81). [Джы къызынэсэгъэми (къиккырэп тымышшэми) «дот» нэф» гущылэ зэккэлтырэлхэр гъэшшуабзэу тэгъэфедэ].

тао хэгъэгур зэрищаагь. Босфор империер зэхэзгээтэкъон зыльэкыгъэ бзыльфыгъэу тапашхъэ къеуцо» (н. 124).

«KOSTOROMA – КОСТРОМА. Москва итемыр къохыплэккэ ёшээ хэку гупчэ къал. 1864-рэ ильэсхэм Адыгэ псыккым ыуж Кострома убых унэгъуабэ аши рагъэлтыгъхъагъ» (н. 133).

«LAVRISTAN (LAVRITIS) – ЛАВРИСТАН-ЛАУРИТИС. Авэр хъанэу Байкан Адыгэ хэкум къезао зэхъум пхъашу пэуцжыгъэ адыгэ лъыхъуаж. Авэр хъаным илъыкхээр адыгэхэм мыльку алакынэу къызегъаклохэм, мырэущтэу ариуы ыгъэклюгъыгъэх: «Тихэку зы лы закъо нахь къимынэфэ, зы сэшхо закъо щэхъу къыфемынэжыгъифэ тичыгъухэр къэтухумэнхэу, тызэонэу тыхъазыр. Тэ тильэпкы, тихэку авархэм аратын фэе мыльку, чыфи ттельэп. Мы гущылальэр хъанэу Бакийн ешшуюложьых» (н. 138).

«SHEQUTE – ШЬХАКЬУТЭ. Мэлышхээ ѡжэхагъэр бгошынэр джы къызинэсэгъэми адыгэмэ хабзэрэ ахэль, ау зыккагошырэри, зэрагошырэри нахьбээмэ ашэхъырэп. Аш ехылгагъэу Едыдж Батырай ытхырэри мары: «Хъаккэу агъэлжлээрэм ныщ фауккыщтыгъ. Аш ѿштэри зырэз хъаккэм ыпашхъэ рагъэуцон фэягъэ. Шъхъэр зауккэбзыккэ агъажьоти, иджагбъу шхъяккэлъэнэхэм адрэ пкы та��ырхэри гъэжкуагъэу гуалхъэхэти, хъаккэ ланэр зезыщэрэ тхъаматэм ыпашхъэ рагъэуцон фэягъэ. Иссэгубгуу унэм рахъэштыгъэп. Тхъаматэм е хъаккэм шхъяккэлъэнэхэм ыгъощыщтыгъ: шхъэжье ыккыу иджагбъу къырихи, ап тхъаклуумрэ тиргъэччыти, анахыккэу ашхъащытим зыфищэйккэ, ыитлуккэ къэлабэти, ихыщтыгъ. Тхъаматэм зэккэлъыклоу, исэмэгуккэ ѿштэри зырэз хъаккэм ыпашхъэ рагъэуцон фэягъэ. Шъхъэр зауккэбзыккэ агъажьоти, иджагбъу шхъяккэлъэнэхэм адрэ пкы та��ырхэри гъэжкуагъэу гуалхъэхэти, хъаккэ ланэр зезыщэрэ тхъаматэм ыпашхъэ рагъэуцон фэягъэ. Иссэгубгуу унэм рахъэштыгъэп. Тхъаматэм е хъаккэм шхъяккэлъэнэхэм ыпашхъэ рагъэуцон фэягъэ. Шъхъэр зауккэбзыккэ агъажьоти, иджагбъу шхъяккэлъэнэхэм адрэ пкы та��ырхэри гъэжкуагъэу гуалхъэхэти, хъаккэ ланэр зезыщэрэ тхъаматэм ыпашхъэ рагъэуцон фэягъэ. Иссэгубгуу унэм рахъэштыгъэп. Тхъаматэм е хъаккэм шхъяккэлъэнэхэм ыпашхъэ рагъэуцон фэягъэ. Шъхъэр зауккэбзыккэ агъажьоти, иджагбъу шхъяккэлъэнэхэм адрэ пкы та��ырхэри гъэжкуагъэу гуалхъэхэти, хъаккэ ланэр зезыщэрэ тхъаматэм ыпашхъэ рагъэуцон фэягъэ. Иссэгубгуу унэм рахъэштыгъэп. Тхъаматэм е хъаккэм шхъяккэлъэнэхэм ыпашхъэ рагъэуцон фэягъэ. Шъхъэр зауккэбзыккэ агъажьоти, иджагбъу шхъяккэлъэнэхэм адрэ пкы та��ырхэри гъэжкуагъэу гуалхъэхэти, хъаккэ ланэр зезыщэрэ тхъаматэм ыпашхъэ рагъэуцон фэягъэ. Иссэгубгуу унэм рахъэштыгъэп. Тхъаматэм е хъаккэм шхъяккэлъэнэхэм ыпашхъэ рагъэуцон фэягъэ. Шъхъэр зауккэбзыккэ агъажьоти, иджагбъу шхъяккэлъэнэхэм адрэ пкы та��ырхэри гъэжкуагъэу гуалхъэхэти, хъаккэ ланэр зезыщэрэ тхъаматэм ыпашхъэ рагъэуцон фэягъэ. Иссэгубгуу унэм рахъэштыгъэп. Тхъаматэм е хъаккэм шхъяккэлъэнэхэм ыпашхъэ рагъэуцон фэягъэ. Шъхъэр зауккэбзыккэ агъажьоти, иджагбъу шхъяккэлъэнэхэм адрэ пкы та��ырхэри гъэжкуагъэу гуалхъэхэти, хъаккэ ланэр зезыщэрэ тхъаматэм ыпашхъэ рагъэуцон фэягъэ. Иссэгубгуу унэм рахъэштыгъэп. Тхъаматэм е хъаккэм шхъяккэлъэнэхэм ыпашхъэ рагъэуцон фэягъэ. Шъхъэр зауккэбзыккэ агъажьоти, иджагбъу шхъяккэлъэнэхэм адрэ пкы та��ырхэри гъэжкуагъэу гуалхъэхэти, хъаккэ ланэр зезыщэрэ тхъаматэм ыпашхъэ рагъэуцон фэягъэ. Иссэгубгуу унэм рахъэштыгъэп. Тхъаматэм е хъаккэм шхъяккэлъэнэхэм ыпашхъэ рагъэуцон фэягъэ. Шъхъэр за

ЯПСЫНЭКІЧЬ КЪАРГЬО,

**Зы маҳуи сиғум уимыкI,
Синэгум о ушIэмькI,
Си Блашэпсынэ дэхэшхо,
СыгуфIу uidежь сыкъокIо.**

(Блашэпсынэ щыщэу, композиторэу
СИХЪУ Рэмэзанэ икъуаджэ фиусы-
гъэ орэдым щыщ пычыгъу.)

Я XIX-рэ лэшшэгъум Кавказ заом ильхэхан Къэбэртае щыщ чылэгъо заулэмэ зыкъызэклагуай, пыхьюу Фэдэз Иэньблэгъухэм адэжь псэуплэкэ къекIуагъэх. Ахэм ашыщхэр пыхьюу Щэхураджэ къызэпаши, пынекIечьым пэчынатIеу, хьаблэхьаблуу тысыгъэх. Нэужым 1868-рэ ильэсхэм, къуаджэу Блашэпсынэ ылъапсэ ыдзыгъ, аш итарихи мыш къыщежэв. Нахыжхэм къызэралотжырэмкэ, къуаджэр къызытехыгъэу альтыэрэр мы чыпIэм къыщыхырэ чыг лъепкъэу блашэмрэ (ланчъэ) аш дэж къыкIечьирэ пынекIечьимрэ арих. Мы гүшүйтлүр зызэпбыгъяцокIе, непэ къуаджэм ыцIеу Блашэпсынэ гъэспыгъе мэхъу. Аш къыщегъягъау мы чыпIэм мэхъаншхо ратызэ къоджэдсхэр къирэкло.

Блашэпсынэ пынэ цыкIум икъэбар чыжъэу Йугъэ. Къуаджэм итарихи ыкIи ыцIе дахэкIэ рязыгъялохэрэр цыф цэрылохэу, гъэшшуагъехэу мыш къидэкыгъехэр арих.

Хабзэ зэрэхуугъэу, къуаджэм хъакIе горэ къекIуагъэмэ, аш зыдащэрэр пынэ цыкIур ари. Джащ фэдэу чылэм зы мэфэкIи, хъари ѢыкIорэп мы чыпIэм къэмикохэу, гушшогъо юфкIе зэхимыщхэу. Клалэм къызищекIе, мы чыпIэм къекIохэшь, пынекIечьым къичьирэ пынэ къабзэм рагъашьо, пынэ фэдэу инастын къабзэу, чылэм лъэпсэ шийтэдээтийнэ Тхъэм ѿшыфельдэхуу.

Пынэ цыкIум итепльэ 2014-рэ ильэхэм къоджэдсхэм агъэкIажыгъагъ, блашэ чыг лъэпкъым фэдэу чыгыкIе цыкIухэр агъэтIысигъэх. АшкIе къоджэдсхэм юфышко ашIагъ, «Возрождение» зыцIе Шуушэ хасэм итхаматэу Хъамырэз Ибрахымэ къоджэдсхери къидэхэзэ, ильэситлүм къыкIоц пынэ цыкIум гъэцкIажынышхохэр рашиллагъэх. Мыгъи, Блашэпсынэ имэфэкI зыщихыгъеунэфыкIыщтым ипэгъокIею бюджет аххэм эмылхэу, чылэм ѿшын къоджэу, мылтын зиэхэм къоджэ гупчэм, пынэ цыкIум гъэцкIажынышхохэр ашырагъекIоцIыгъэх. Плиткэр ыкIи асфальтыр ашатыралхагъ, пынэ цыкIум ихурэягъкIэ чырбышкIе ыкIи гүчI хагъэкIе къашыхыгъагъ. Блашэпсынэ итамыгъэ зытет стеллэр агъэуцугъ, чылэм дэсхэм яллэко чыгхэр агъэтIысигъэх, къызышьшоштхэ пчэгум плиткэ ты-

ралхагъ. Пынэ цыкIум шьхашыт стеллэу Блашэпсынэ итамыгъэ зытетыр зышыгъэр суретыш цэрылоу, къуаджэм щыщэу Щыкъ Хуузер ари.

ПынекIечь цыкIур чылэм ынапэу зэрэштыр къагурыоз, ар нахь дахэ зэрашыщтым мышшыжьэу пылтыгъэх ыкIи

мэштыйм, клубын, къоджэ советым, еджапIэм яшагухэр гүчI чэу дахэкIе къашыхыгъэх. Псэольшэ фирмэм ипашэу Болэкъо Нурбый имылькукIе еджапIэм ихурэягъэхэ бор-

хъэнтIекIухэр дагъэуцуагъэх. Къоджэ гупчэр дахэу, гүэтыпэу щытынным фэшэ зэктотхэу клэхэм юф ашIагъ.

Блашэпсынэ къоджэ советым ипашэу Щыкъ Бислъан икъоджэгъу къалэхэу мылькукIе ыкIи къарыукIе къадэлэпшагъэхэм лъешэу афэрэз.

Блашэпсынэ цыф цэрылохэр, зэлъашхэрэр мымакIеу къыдэкыгъэх, ахэр мэфэкIым къырагъэблэгъэштых, ацIэхэр къыщираоштых. Къоджэдсхэр

изаслуженнэ суретышэу Гъогунэхэ Муххарбый, Урысыем, Къэбэртэ-Бэлькъарым язаслуженнэ, Адыгейим инароднэ артистэу Мурэтэ Чэпай, Урысыем ихэгъэгү клоцI къулыкIу иполковникэу КэдыхыкIе Шамсудинэ, УФ-м изаслуженнэ врачэу, «Адыгейим и Щытхуузе» зыфиорэ медалыр къызыфагъэшшошагъэу Болэкъо Махьмуд, УФ-м изаслуженнэ псэольшэу КэдыхыкIе Кимэ, АР-м изаслуженнэ журналисти,

Блашэпсынэ пынэ цыкIум икъэбар чыжъэу Йугъэ. Къуаджэм итарихи ыцIи ыцIе дахэкIэ рязыгъялохэрэр цыф цэрылохэу, гъэшшуагъехэу мыш къидэкыгъехэр арих.

Пынэ цыкIум итепльэ зыфэдагъэр, джээзрашшыгъэр.

къызэрэдэхуугъэми щэч хэльэп. Зыч-зыпчэгъо узэкъоуцомэ къыбдэмыхын ѿшын, ар непэ блашэпсынэхэм къагъэльэгъуа. Сыда пломэ мыр чылэм ынэпэ къодьеу ѿшын, чылэм икъэжьапI, ихъишэе ичыпIе шыхыа.

Ионыгъом и 28-рэ Блашэпсынэ ыныбжь ильэси 150-рэ зэрэхуур зэрифэшшуашэу хигээунэфыкIышт. Аш яшыпкIеу къоджэдсхэм зыфагъэхьазыргыгъ.

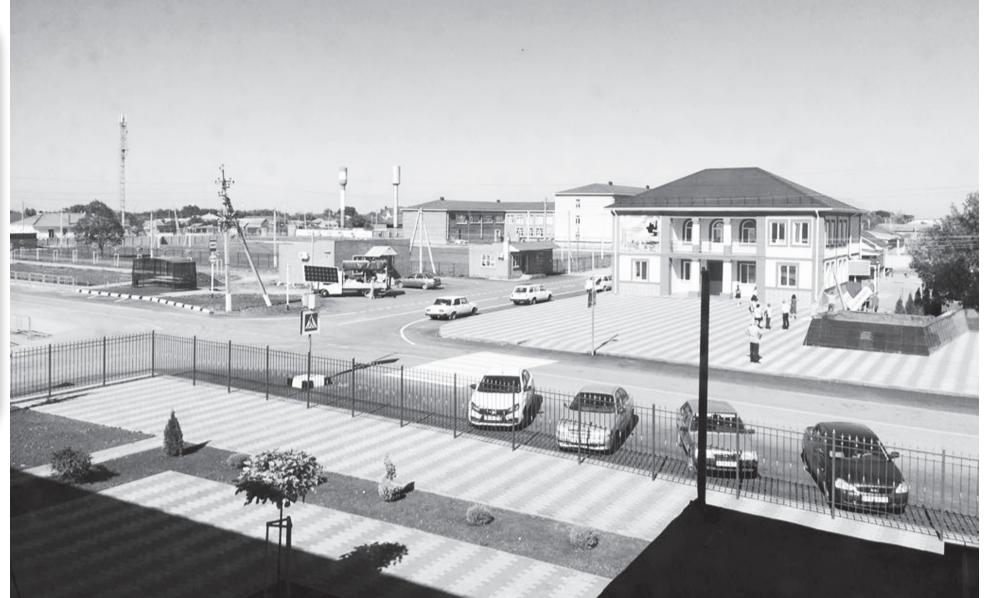
Шхадж имылькукIе ышшытэр къыхихи, спонсорхэм юфшэнхэр чылэм ѿшыгъэхэх, къуаджэр къэмийшэжынэ агъэкIэрэхэгъ, теплээр иэх хубгъэм гур къыдашга. Культурэм и Унэ дахэу загъэцкIажым, Дондуковскэ элеваторын итхаматэу Болэкъо Мухамед иахъщэкIе аш ишагуу плиткэ даригъэлхагъ. Аш нэмийкIеу пынэ цыкIум игъээсэхыни иахъышко хишшыхагъ. Джаш фэдэу гупыкI зиэу Ныр Адамэ имылькукIе къуаджэм бэшагъэцкIагъэр.

ДышшэкI Адамэ имылькукIе

дюрхэр афызэблихуугъэх. Аш нэмийкIеу футбол ѿшэпэ цыкIури агъэкIажыгъ, джэхашьом тель алтырэгъу уцышшор къэм-кIе зэблахуугъ. Джаш фэдэу гупыкI зиэу къалэхэу Щыкъ Бислъан, Хъымыщ Налгый, Альхъо Заурбек, Болэкъо Мурат, Тхагыу Муххарбек, «КамАЗ-м» исэу юф зышшэхэр къалэхэр, мэштыйм къохэр къэлакIэхэр шхьадж иамал къызэрхыу ѿшыгъэхуу къафэхуугъэх.

Хаджырэкъо Аскэрбий ежь иахъщэкIе урамэу Калининым икъихыгъэхэ асфальт тырарийэлхагъ. Спонсоруу Шэуджэн Ибрахымэ урамэу Половоим тет къэлэцкIуу ыгыпIэм екIуалэрэ гъогур асфальт аригъэшшыгъ. Аш нэмийкIеу къэлэцкIуухэр еджапIэм зэрекIолэхэрэ гъогур, урамэу Къошын ыцIе зыхырэм къыщегъэжьагъэгъ. Калининым нэсэу Ныр Адамэ асфальт афыригъэшшыгъ.

Къоджэ гупчэм унэжхэу итыгъэхэр лъэл зиэу къалэхэм ашфыкIи, агъэкIабзагъэх. Ахэм ачыпI парк щагъэпсыгъ, чыгхэр дагъэтIысхагъэх,

ильэсэбэрэ юф зышшэгъэ Брантэ Каэбек, Урысыем идээ летчик-испытателэу, авиацием иполковникэу Болэкъо Муххамэд, скулпторэу, суретшэу Щыкъ Хуузер, профессионалынэ дипломатэу Къэндаур Рустълан, Грузилем изаслуженнэ артистэу, АР-м изаслуженнэ юфышэу Исуп Аслъан, самбэмкIе Европэм, УФ-м, АР-м гъогогъу пчагъээрэ ячемпионэу, тюгогогъу дунаим ичемпионэу, дунаим и Кубок къызыфа-

ЯГУХЭЛЬХЭР ДАХЭХ

гъашьошагъеу Алхъо Схъатбый, УФ-м мэз хызметиймкэ иофыша гъашьошагъеу, АР-м мэзлэжынымкэ изаслуженнэ иофыша Болэкъо Аслъан, АР-м и Къэралыгъо Совет – Хасэм идепутатху Къулэ Аскэрбайрэ Шъхъэлэхъо Муратре, УФ-м культурэмкэ изаслуженнэ иофыша Къулэ Амэрбый, нэмыхынэ бэри.

Тарихъым щыщ пычыгъу

Тичилэ дащи Хэгъэгу зэошхом нэбгырэ 517-рэ ашгэягъ, ахэм азыныкъом къагъээжыгъэп, тихээгъу ишхъафитынгъу пае апсэхэр атгыгъэх. Теконигъэр къызыдахым чылэм къэклюжыгъагъэхэм ащащэу непс псаоу къенагъэр нэбгыри 2, Алхъо Мухтарбайрэ Гъурыж Николайрэ.

Заом щыфхэгъэхэм афагъэуцгъэ саунгэтым къэзымыгъээзжыгъэхэм альэкъуацэхэр тетхагъэх.

Блащэпсынэ ыныбжъ нахын бэшт джы къагъэлъагъорэм нахын. Тарихъ тхыгъэм къудаждэм, псыхъом ацэхэр 1868-рэ ильэсүм нахь пасэу къыхэфэх, ахэр куо зэрагъаша, зэрхэфынсыж-зэгъэпшэнхэр тхыдэтххэм ашыхынэ, еланэ тичилэ ыныбжъ шынгъэр зыфэдэр къэлгэгъоцт, официалынэ аштэцт.

Къудажмэ гъогуанэу къыкүгъэм щытху зыпиль иофыгъуабэ тягэжжэхэм щызэрхъягъ. Граждан заом ильэхъян, я ХХ-рэ лэшэгъум ия 30-рэ ильэсхэми гумэкыгъуабэ къафыкъокыгъагъ тичилэгъухэм. Ары, тхамыкъэгъуабэ къалъэгъуягъ тинахыжжэхэм, гъаблэми къелжыгъэх. Колхоз гъэпсынэм ильэхъян хъазабышо ащчыгъ. «Народын ипый» алзэ лажын хъакын зимишэх динлэжжэхэр, ефэндхэр дащыгъэх.

Колхозхэм язэхэшнэи блащэпсынэхэр щычаныгъэх. 1929-рэ ильэсүм тичилэ апэрэ колхозир щызэхашагъ. Блащэпсынэхэм колхозхэр щэлэфэх дэгъою иоф ашлагъ, лэжыгъэр агъэбагъоцт, былымхэр бэу ахууцтгыгъэх, мэлхэри яхъоигъэх, чыгхатэхэри ялагъэх, бжэхъунми пылыгъэх.

Гушоцо мафхэми ягугъуашы, ядахэ аяутэ заом лыгъэшхо щызезыхъагъэхэу чылэм

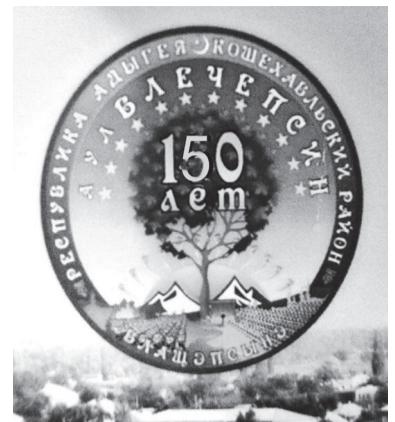

блэ фэхьущт Ныр Мусэ ыцэлкээ зэхашгэгээ зэнэкъокъур. Мыеекуапэрэ Блащэпсынэрэ азыфагу иль гъогуанэу километрэ 47-рэ хүрэм, «Насып гъогу» зэджагъэхэм шлоигъоныгъэ зилэхэр къыщычээштых. Ныр Мусэ иклалзу Адамэ мыш хэлажъэхэр шүхъафтынхэр афигъэхъазырыгъ. Джаш фэдэу Блащэпсынэ имафэ фэгъэхъыгъу шуу 12 фэдиз Мыеекуапэ икынхэш, Блащэпсынэ клоштых. Сыхьатыр 9-м къоджэдэсхэр зэхэхтэу псынэ цыкылум еклонлэштых, аш мэфэкыр къыщызэуахыщт. Къэлэццыкъуухэм апай джэгуплэхэр къоджэ гупчэм къыщызэуахыщт, аш нэмыхынэ орэдхэр къаюштых, къэшьоштых. Шэжэ стеллеу «Насыпым ильгогу» зыфаусыгъэр ыкы Кавказ заор зауухыгъэр ильэс 150-рэ зэрхууцэх фэгъэхъыгъэ мыжжоноснуу агъэуцугъэр мэфэк шыким тетэу къызэуахыщт. Аш ылж Хэгъэгу зэошхом иветеранхэр агъэшоштых, хэкодагъэхэдэзилхэм ясгаугэц къэгъагъэхэр къэральхъащт. Къудажмэ щыщ 150-рэ Гумэ (Хуран) Ларисэ дышье хэдыхыннымкэ ишшагъэхэр къыгъэлгэшт.

Блащэпсынэхэм къафэгушоцт хъака лъапэу, АР-м и Лышихъэу Къумпил Мурат. Мыш дэжжым культурэм и Унэу бүдэжт ахьшкээ агъэцкээжыгъэр мэфэк шыким тетэу къызэуахыщт. Мэфэк иофхъабзэм хэлэжжэ-

щтых Къэбэртэе-Бэлькъарымыкы Адыгэ Республика яартист цэрийхээр. Концерт ужым адыгэ джэгушхокэ мэфэкыр лъагъэкотэшт. Нэужым мешоустхэр ошьогум дафыещт.

Блащэпсынэ имафэкээ къоджэдэсхэм къафэгушуагъ ре спубликэ общественнэ движениу «Адыгэ Хасэм» итхаматэу Лымыщэкъо Рэмэзанэ.

Блащэпсынэ щыщхуу Мыеекуапэ дэсхэм яшшүшэ общественнэ организацие «Блащэпсын» зыфиорэм итхаматэу Хымыщ Казбек мары игушийхэр:

— Сичилэу, си Блащэпсынэ ильэс 150-рэ мэхъу. Уегупшысэ, ар пьогу къыхъ, гъогушху. А уахтэм кыкыцоцылэми, хэгъэгуми, адыгэ лъэпкими тарихъ тьогуонэ ин къаклыгъ. Сид хъуягъем, нахыжжхэм шхъэклифэнгыгъэ зерафэшын фаер, адыгагъэр зышамыгъэгъуушуу къыткэхъуухъэхэр тильэуж къырэклох. Аш тэ, нахыжжхэм, тегэгушо. Ини, цыкылуу къудажмэ щыщхэм мэфэкынмкэ сафэгушо. Шоу щылэр къадхьунэу афэсэло.

Блащэпсынэ щыщхуу, «Путь борьбы и надежды» зыфиорэ тхылтыр икъоджэгъухэм апае къыдээзигъэкыгъэу Къэндаур Исмахыилэ икъуаджэ инэу руушхозэ къытиуагъ:

— Блащэпсынэ гъогу къыхъ, гъогу хыльэ къыклыгъ. Чылэм дэсхэр къызхэкигъэхэ ятэж-янэжжхэм лыгъэ, шыпкыагъэ ахэлэу къырыкыгъэх. Документы зэрхтагъэмкэ, 1868-рэ ильэсүм чылэр агъэпсигъэу ары. Ау тинахыжжхэм къызэралотэжжырэмкэ, мышыпэки къудажэр тысыгъэу ары. Мэфэкынмкэ сикъоджэгъухэм сафэгушо, Тхэм тапэкилэ пъехагъэхэр ялхэу, зэгуроххуу.

— Адыгейм анах чылэ дахэй итээ Блащэпсынэ ащащ. Цыф гъэсагъэхэр, еджагъэхэр, къулыкыушихэр, врач цэрийхээр мымакиэу къидэкыгъэх. Къудажмэ ыныбжъ ильэс 150-рэ зэрэхуурэм фэш мыш щыпсэухэр сафэльяло гъэхъагъэу ялхэх, цыф цэрийхээм тапэкилэ ахагъэхъонхэу. Чылэм дэсхэм нэхъоир, гъэбэжжур, дэхагъэр къябэклэу, къинир апэкэ къимыкы ишшагъэхэр афэсэло.

Мы мафэр блащэпсынэхэм ятарихъ зэрэххяащтим щеч хэлъэп. Сикъоджэгъухэм сафэльяло япсынекъечь зэрэхъаргъом фэдэу ягухэлъхэр дахэхэу, шоу щылэр къадхъуу, тинахыжжхэм хэбзэ дахэу зэрэхъэр тиньжыкъиэхэм лъагъэклатэу щылэнхэу.

КИАРЭ Фатим.

Мыхэр о уицьыфых, Адыгеир!

АДЫГЭХЭМ Я МИЧУРИН

Шэнэгъэлэжь-селекционерэу, адыгэхэмкэ, Кавказымкэ мэкумэш шэнэгъэхэмкэ яапэрэ докторэу, профессорэу, РСФСР-м шэнэгъэхэмкэ изаслуженнэ юфышэшхоу Тхагъушъэ Нухэ Ахьмэд ыкъор кызыыхъугъэр ильэси 110-рэ хуугъэ.

ИкъэхъукI, иеджакI

Тхагъушъэ Нухэ шышьхэум и 13-м (нэмийк) тхагъэхэм кызыэрарорэмкэ, бжыхъэм, чьэпигогум), 1908-рэ ильэсийн Тыпсэ районым ит куаджэу Агуе кызыыхъугъэ, мэкумэшшишэ унэгъо кызыэрорко шаплугъ. Калэм ятэу Ахьмэд ыкъо риггаджэ лъэшэу шоигъуягъ, ашкэ ынаа тетыгъ. Нухэ кьоджэ еджаплэм класси 4-р кызыщеуух уж ятэ игүсэу Тыпсэ ыщагъ техникумым чигъэхъанэу, ау зы урыс гущыэ къэзийонэу зымышээрэ калэр аштагъэп. Джашыгъум тым урысыбзэмкэ кэлээгъаджэ фиубити, зы ильэсэрэ Нухэ бзэр зеригъешлагъ, етиланэ Хышуцэ мэкумэш техникумым сэнэшынымкэ, сэнэшхъэ къэгъэкынымкэ ыкъи чыгхатэхэр къэгъэкыгъэнхэмкэ иподготовительнэ отделение зы ильэсэрэ щеджагъ, техникумым чэхъагъ, 1929-рэ ильэсийн ар дэгүү дэдэу кыуухыгъ.

1929-рэ ильэсийн кызыуублагъэу 1931-рэ ильэсийн нэс Шапсыгъэ райисполкомын чыгу юфхэмкэ иотдел ипэщагъ, 1931 – 1933-рэ ильэсийн специалист ныбжыкъэр агроном шхъяаэу райгупчэмкэ агъенафэ. Тхагъушъэ Нухэ зерильтэйкэу Шапсыгъэ ит куаджэхэр кызызепкъухъэх, нэжэ-лужхэм aloké, адэгушыэ, яфенынкъуагъэхэр зерегъашэх ыкъи lëpnyégy афэхъу, ныбжыкъэхэм альэнкъюкъи гъэзагъэу, комсомолым ирайком ибюро хэхьяным ыпэки, юфышко ешээ.

Іоныгъом, 1933-рэ ильэсийн Н. А. Тхагъушъэр сэнэш ыкъи сэнэшхъэ къэгъэкынымкэ Краснодар къэралыгъо институтым чэхъэ, ар 1939-рэ ильэсийн «дэгъу дэдэкээ» кьеухы, ашьэрэ шэнэгъэ зиэ агроном-плодовод мэхъу. 1937-рэ ильэсийн еджээ, партием аштагъ. Нухэ джыри ныбжыкъягъэм, пытэгъэ-теувытэгъэ ин зыхээлэу еджэфэкэ зыкъигъэльгъуягъ, ишшошл пхырызыгъэкъын зыльекъи, ашкэ шэнэгъэ дэгъухэри, гультыгэ-гурышэ хэхьгэхэри зэрилхэм гу льатагъ, институтэу зыщеджагъэм юф щишэнэу кыуагъэнагъ. Мы ашьэрэ еджаплэм иаспирантурэ чэхъажы иеджэн ѡнлийгъэлтогтагъ.

Заор кызыжъэм...

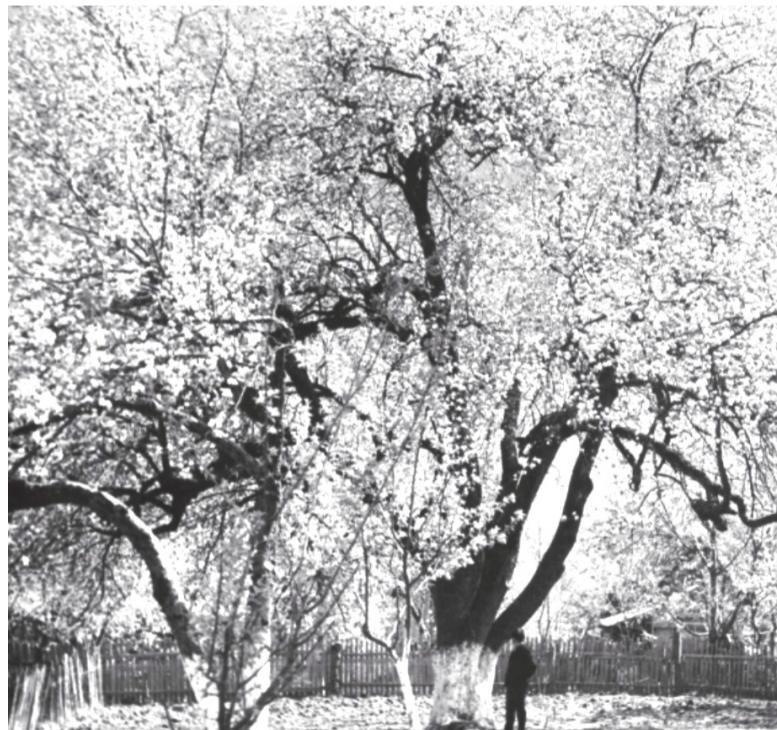
Тихэгъэгушко Ѣысэурэ цыф лъэпкэ зэфэшхъяфыбэм ягугъэ лъягъэхэр хэти зэмийжгээ зэо жялымым зэтэриэжагъэх. 1941 – 1942-рэ ильэсийн калэу Краснодар ирайонхэм ашыщ идээ отдел ипащэу

Н. Тхагъушъэр Ѣытыгъ, 1942 – 1943-рэ ильэсийн ар Адлер и МТС идирукторыгъ.

Краснодар пыир дафыжы, шхъафит зэххужыим, Тхагъушъэм институтым къыгъээжъыгъ ыкъи мэку-мэшымкэ специалистхэм ягъэхъазырын пидээжыгъ. Кафедрэм ипэщагъ, чыгхэтэшэнхэмкэ ыкъи сэнэшхъэ къэгъэкынымкэ лекциихэм къафяджэштыгъ.

1945-рэ ильэсийн аспирантурэ кыуухыгъ. 1946-рэ ильэсийн кандидат диссертациер темэу «Адыгейские (черкесские) сорта яблони и груши» зыфилорэмкэ кыуушыхъатыгъ. 1948-рэ ильэсийн институтым идоцент мэхъу. 1956-рэ ильэсийн нэс аш тетэу юфышко ылэжыгъ.

Юридическиу ыкъи агрономиче-
тиу Тхагъушъэм кыуушыхъа-
тын фызэшлокыгъ Хышуцэ Иушъом,
зэфэдэкэ Кавказым ыкъи Краснодар
краим къащыкъихэрэ чыгхатэхэм
льапсэу ялэр адыгэхэм-шапсыгъэхэм
якъэгъэкыкэ шапхъэхэр арэу зэрэ-
штыгъ.

1956-рэ ильэсийн СССР-м шэнэгъэхэмкэ и Академие епхыгъэ Ботаническэ институтэу В. П. Комаровым ыцээ зыхырэм идокторантурэ Н. Тхагъушъэр рапхыгъ ыкъи аш доктор диссертациер «Адыгейские (черкесские) сады» (1956) зыфилорэмкэ кышигъэшшыпкъагъ.

Юф ёгъешлуу

Гъесэнгъэ-шэнэгъэ дэгъу дэдэу ыгъотыгъэр илэбуытэлэу, Н. Тхагъушъэм иофтэн егъо зэхечээ. 1957 – 1978-рэ

ильэсийн Краснодар институтым плодоводствэмкэ икафедрэ ипэщагъ. Мэку-мэшымкэ шэнэгъэшхоу іёкэлхэр шуагъэ къахъэу Ѣынэнгъэм Ѣыгъэфедэгъэнхэм лъэшэу фэсакъэу юф дешээ. Теорием имызакъоу, ушэтийн юфшэнхэр зэхечээ. Ахэм къащынэфхэрэ лэжъэн-къэгъэкын юфхэмкэ амал-кулайхэр зышигъэунэфыгъэ тхыль Iëpnyégyухэр къыдегъэкъых, институтым епхыгъэ къутамэхэри кызыэшуахъах. Шэнэгъэлэжьышоу-селекци-

онерэу, профессорэу Н. Тхагъушъэм ишээ хэльэу, мы юфыр зэкэ аш фэгъэзагъэу Краснодар краим чыгхатэхэр Ѣыгъэтэсий: дэжын — гектар 600-м, дэшхор — чыгу гектар 1000-м. Кубансэ мэкумэш институтым иеджэлэ шызмет къэкыхэрэ пхъэшхъэ-мышхъэ лъэпкъхэмкэ яеджэлэ-лабораториет юфыр эшшишэ мэхъу. Тхагъушъэ Нухэ мы ильэсийн анах ынаа зыттэу, фэсакъэу, кийгъуаеу, куоу зэригъешлагъэр Шапсыгъэ чыгхэтэ лэжъэнхэмкэ, культура зэфэшхъяфхэмкэ, пасэм къыщыублагъэу шыкъэу Ѣыгъэфедэштэгъэхэр ары. Юридическиу ыкъи агрономиче-
тиу Тхагъушъэм кыуушыхъатын фызэшлокыгъ Хышуцэ Иушъом, зэфэдэкэ Кавказым ыкъи Краснодар краим къащыкъихэрэ чыгхатэхэм лъапсэу ялэр адыгэхэм-шапсыгъэхэм якъэгъэкыкэ шапхъэхэр арэу зэрэштыр.

Шэнэгъэлэжьэу Тхагъушъэ Нухэ ытхыгъ ыкъи къыдигъэкыгъ тхылэу «Адыгейские (черкесские) сады» зыфилорэр, аш зэкэ адыгэхэм чыиг лъэпкъэу къагъэкыхэрэр, ахэм акъэхэр зыфэдэхэр, пхъэшхъэ-мышхъэхэр зэкэ ыкъи дэшхол лъэпкъхэр зырызэу къащихъагъ, япшылэшт пстэури къыхигъэштыгъ. Тхагъушъэ Нухэ ыпкъ къикэу Пшызэ мэкумэш институтым иеджэлэ-шызмет анах дэжын лъэпкъэ дэгъур зыльэсэй дэжын чыгхатэ Ѣыгъэтэсигъагъ.

Ышшээрэ юфым зэрэгтэгъэ-пхыагъэр къыхэшэу, Н. Тхагъушъэм Пшызэ ит пхъэшхъэ-мышхъэ совхозхэм ахэгъэхъогъэнхэмкэ юфышко зэшүүхъыгъ. Ахэм ашыщих Славянскэм, Динской районым архытхэр. Шэнэгъэшхоу илэхэр Тхагъушъэм юфымкэ къыгъэшшылэжьэу Ѣылагъ.

Шэнэгъэлэжьышом научнэ юфшэгъэ 55-рэ фэдиз къыхиутыгъ. Анах къыхэгъэштыгъэн фаехэр монографиехэр арых: «Адыгейские (черкесские) сорта яблони и груши» (1948), «Орехоплодные Краснодарского края» (Краснодар, 1952), «Адыгейские сады» (Майкоп, 1956). Тхагъушъэ Нухэ ялшхъэтэу ригъэджагъэхэм ашыщ нэбгыри 10-м нахыбээм кандидат ыкъи доктор диссертациехэр къащихъатыгъэх.

Общественнэ Юфышэшхуагъ

Тхагъушъэ Нухэ обществен-
нэ юфшэнхэм сыйдигъуи чанэу ахэлажьштыгъ. 1930 – 1933-рэ ильэсийн Шапсыгъэ райисполкомын ипрезидиум, Краснодар краимкэ обществэу «Шэнэ-

Тхагъушъэ Нухэ ыпкъ къикэу Пшызэ мэкумэш институтым иеджэлэ-шызмет анах дэжын лъэпкъэ дэгъур зыльэсэй дэжын чыгхатэ Ѣыгъэтэсигъагъ.

гъэм» ахэтыгъ. Краснодар краимкэ депутатхэм я Совет (1965 – 1967) идепутатэу Ѣытэгъ, Кубансэ мэкумэш институтым ипартийнэ организацэе бэрэ пэшэнгъэ дызэрихъагъ. Дунэе конференциехэм, симпозиумхэм, зэхэсэгынхэм чанэу ахэлажьштыгъ. Чехословакием, Венгрием, Австрием, Болгарием, Румынием (я 70-рэ ильэсийн), Японилем (1972) ашылагъ.

Ишшуашагъэ ини

Шэнэгъэлэжьышом научнэ юфшэгъэ ифэшьош уас къэралыгъом къыфишишыгъ. Орденен «Щытхум и Тамыгъ», Лэжээкло Быракъ Плыжжым иорден ыкъи медаль зэфэшхъяфхэу зэо мэхъанэ зиэхэр, ВДНХ-м итыжын медалиту ыкъи Ѣытхъуцэу «РСФСР-м шэнэгъэмкэ изаслуженнэ юфышэшху» зыфилорэр 1977-рэм къиратыгъэх.

Тхагъушъэ Нухэ адыгэхэм анах агъэлэпээрэ апэрэ еджэгъэшхо-гъэсэгшагъ, лъэпкъым ар и Мичуриныгъ.

1983-рэ ильэсийн, йоныгъом и 2-м Тхагъушъэ Нухэ идунай ыхъожьыгъ, ау ыцээ, шоу илэпкъэ филэжьыгъэр ныбжырэу лъэпкъхэм къахэнэшт. Лышшум игупшишэ непи мэлжээ.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

ЦУЕКЪЮ ЮНЫС

Үсэхэр

Синасын

Сищыкъяхэп
нахьыбэ нэфи —
Насып бгъэдэльи
сыфемых,

Пхъэшхъэ-мышхъэльэу
Хэтэ убгъугъэм

Зы комэ закъоу
сыкъышэрэкири.

Зы
куамэу,
цыкъуми,
тэмыпээр тизэу,
Огъу-кыгъуем
чым икуцыльэ

Псыбэр кыхищээ
куюачээр ыушъэу.

Ар адигощмэ
комэ жъугъабэм

Чыгыпкы танджым
зыхиушкуаблэу.

Изуи
уээу
кыщыпэджэжымэ.

Къесэу іашъабэр
халэу
зытлемкэ,

Тхъапэр жэхизэу,
зиушъэу къэгъагъэ,

Гушю нэгупсэу
кызэлтынэфээ,

Нэфылъе пасэу
огум зыридэмэ.

Нахьыбэ нэфи,
гушоғто тами

Сищыкъяхэп —
сфемыгъотын.

Тын кызэркъоу
сишшэгъакъаш,

Сыбгъэ дэмифеу
сфенасыпын.

Ныбджэгъум фэкто

Шъэфыхэп джыри
джы кынослощтыр,
Усиджэгъогууми
пфесымыдэни.

Сіэ джабгъоу сшюштэу,
Шум игугъаплэу,
сыкъыпфэгугъашь,

Псалъэу пшыгъагъэр
непэрэ мафи
пфесэштыжы.

«Сычыжъэ пэтми
сыкъызэрэсрэр

Шыблэ гурымым
кыгъэтэмамэу,

Лыдыкъэу
спыэрэм
гъунджеу кыридзэу,

Сыкъыххэхупскэу
Сыкъызынэфрэм —
сэрыш
джащыгъум...
уемхырэхтышэжь!»

Лынтифэм
льы калэр
щыжъотэу пчыкъэм,

О зыфэбъадэу
стрыреу плогъагъэ.

Сышыблэу слытэу,
Ори упчыкъэу,
ладжи дгъехъэнэу кэлэгъу ильэсхэм,

Боу бэрэ,
бэрэ
сыгу щымэшшуагъ.

Сшагъэп, ныбджэгъур,
о а лъэхъаным

Усэмэркъеузэ
ббгъэ утеожьми.

Классипш кыуужым
джэе непцлаеу,

Луашхъэу лэжъэным
зышхъашыбдзыу,

Ушъхагъу къонцабэм
гур дябгъещэхэу.
Ioф къыддэпшэнэир адэ,
«о пчыкъэр»,
къаолъ зэхэсхэу
зыкъэмэйпэсрэр!

Шъэфыхэп джыри
джы кынослощтыр,
Гукъанэ лыкъоп —
мы сигущыи.

Шыблэр зэхачэу
ушшом зырчъэу,
Пчыкъэ шьобжашэр
пщэм зятхъэпаоу

Къызызэхикъоу
ошхыр къызилькэ —
Аш яшшагъаш...
тури рэгушо.

Шъэфыхэп джыри
джы кынослощтыр,
Усиджэгъогууми
пфесымыдэни.

Цыфыр кючэшхон,
баеп,
акылэп

Ежь нахь кючаджэр
хьюом дерэни!

Джэнкъо пашхъэм

Джэнкъо пчэгую
ежээ стырылъэм,
Лъэжъуагъэу
пчыхъэм
пищахъыгъагъэу,

Мэшю кошэшхор
къыпуупхъужъэ,
Нэр ыуцыргъузэ,
нэфыльэ пасэм

Мо синэнжъы
машю клегъэсты...

Пчэдыхъы къэси
ланэм сывэсээ
Сызыпшишээзэ,
сепллы джэнкъом.

Ашыгъум сыйгъагу
сыкъегоыпэу

Зы упчэ закъо
гъашшоу есэты:
— Къысаль о, бгъэгур,
джэнкъо-жъокуплэр,

Шулъэгъу нэбзыу
цифхэм,

Сэ афысиэр
зыхэль гу яжъэр
Умыгъэкъуасэу
чээууцыхъээзэ,

Хэти фэблэнэу
сфэоухъума?!

Залокъэ — Щылэнэгъ

Залокъэ — Щылэнэгъ:
Зэо ужэу жэкэе пхъашэр,
Залокъэ — Щылэнэгъ:
Сышынахъыжърэ сэррэ
тэжэу тята,
тэчэе къэлэпчъэум мары.

Къыкъыжъишт губгъом
Пчыхъэм
Колхоз губгъом.

Тыдэппээ чэу гъуанэм,
зытгээзэ лээпэцьеу
тырэппээ гъогупэ сапэм.

Залокъэ — Щылэнэгъ:
халыгъу шуцээр,
зылэгушу
кыызшүйтхъыжъэм

Ежь ымыхъихъу
кытфихъыжъэр,
тытес пхъэльэгүцым

Тэгъэунешкүшь мары...

Залокъэ — Щылэнэгъ:
зылэнэгъу
кушэпсыр зэпатхъэу
е кушэпсым зыныбашхъэ
зэкикъудыжъэу,
тыгъэм сабий цыкълоу
зыфэзыщэирэр сэльэгъу.
Залокъэ — Щылэнэгъ:
жъогъу къашыкъэу жъуэрэ,
пкашъэу сырэр,
лэхъогъум пичирэ
уцым ымакъэ,
Къызшхыкъэ ошхыр
уэрэтеркъэу,
чыр нахь хъапщээ
къызэрэжъотырэр
сыгу къегъэкъыжы.

Залокъэ — Щылэнэгъ:
Щылэнэгъ — залокъэ:
ар пстэуми ахэлъыш,
къэппчы пшонгъоу
лум къыдехъые.

Зэхахъэ пстэури,
пшузэхэкъякъэ,
ыпэ ышыщтыр ымыхъэу
гу цыкълур мэулэхъы.

«О шу
усэлъэгъур...»

«О шу усэлъэгъур,
а о шу пльэгъугъэм
еолгъошлэр — алоу зэхэсэхы.
Ильэс хъураем
иохтиплэ ренэу,
ущээфэ
о бгъэшшэцт гъунапкъэм
ифэбагъэ
куюачэ кыыпфэхъущтышь,
пчэдыхъы тигъэу
кыыпфыкъоцэ...
уэжэ...
Ау хэтрабзи ибзэхабзэ
къэлгъошшоу
гүшэлишэ уалоуплэ бэрэ.
Хэрэкъыжьба

«О шу усымльэгъурэр»,
зи фэуагъэп,
джырэ тилэшшэгъу.

Гум
ичэфыгъом...

Одрыхъоу шыблэм
Зигъэчэрэгъуээ,
Гъатхэм иогу
Лъатэу къырэчъэ.
Пщэ шуцэ шыбэм
Аркъэн аридзээ
Пчыкъэм щэриоу
Аркъэн кэлпакъэр едзы.
Натрыф цэшхоу,
Цэфыжъ жъуэбэу,
Ошхыр къэлээсэ,
Шъофыр зэлъебгъэ.
Лъапцэу
Мо пшьашъэм
Тыжыныпш шьабэу
Псыпсэу пыбзэбзээ,
Хъасэм хеубэ.
Кукъэ ритхъэхъэу,
Ioфыр ыгъэжъэ,
Жъым зыдихъуатэу
ципэм ар нэсы,
Сапэу псы тклонхэр
зыпьис нэбзыцхэр
Гушшоу къеэтихъэу:
Хъасэм хэпльэхъы.
Батыры цыкъухэр
Шхъуантлэу фэпагъэу
Зэбгъотхъэу,
лъапцэу,
Шхъапцэу къачьыхъэу,
Ошхыр
щыдхэгүхъэу
пшьашъэм къыщэхъу.

Зэхъышырыныгъэ

Чэшымрэ
цыфыимрэ зэдьярэ
зыгорэ зэхъышырыныгъэ.
Зы мамырныгъэ —
маклэу-маклэу,
нэфэу-нэфэу,

зы
гукъэбзэнэгъэ...
чэшчи рэхъатыр —
цыфы шэнышу,
лыпцэшшоу,
шу ыльэгъоу ежыри
къалъэгъоу.
Шхъац тыргъоу къэлко ар —
кэлэцыкъу гукъабзэу
чыр ыгъэгырэзэ.
Чэшчи рэхъатыр —
цыф
лъепкъыбэ зэхэт:
пльижъэу, пльижъэу,
пльижъы-гъожъышэу,
къонцэ-шуцашъоу
къыщызэуухы нэгубэр куашэу...
чэшчи рэхъатыр —
цыф гумэкъил.

Марыба сэ сэко
чыжъекъэ, цэ жъгъэй
цэ фыжъхэр,
ежь адьипцэу, къыуулдыкъхэу
цыф ыемы-льэмышуу,
къыпихэу фэбамэр, къызгуахъэ
къэсэламызэ къызэрэкъоу.
Штэ-къэштэжыныр,
гъепцэ-къэгъэпцэжыныр
фэджагъу
къабзэмкэ зыгухэр...
Чэшчи рэхъатыр —
цыфым игъус
стамэ
ытамэ есэкъузылэ, зы
лофышлаплэ
тызэддэгүэ зы гухэлтышукъэ.

Іэпэ-Іэсэныгъэр

Шхъадж-шхъаджэу
акылышишуагъэм,
іэпэ-іэсагъэм
цыфхэм захагуашэ...
Іэбжъэнэкъэ-Іэбжъэнакъэу —
зым,
зым — занкъэу
чъачъэу,
чъэрэу
фэшхъэгушэ.
(Фэшьюо къошыны — зэ шхъам,
Зыфэсакъыжь,
къамзэгутакъэу зыдэмышшэжъэ
мафэхэм,
шьюо къошынэу урамышшукъызэ)
Ахи ишыкъагъ шхъэ,
шхъэ ил,
ил — къэхүпэ,
зызэрэмыгъэлъас —
щытхъужы тамэм...
Щыл о, фэгъэщамбул щылакъэм,
къызэркъоо дэдэу кло зыгъэсэнайш,
ау сид фэдизки
имылтым урмыльят.
Щыл къызэркъоо
тетэу узтетым,
Шхъыртэу бгъэстээ лыкъалэр,
Іэпэ-Іэсагъэр,
емгъэлтийкъэу
гуртымкэ
фаем бгъэстштим...
Іэпэ-Іэсагъэр
бгъэлэпэ-Іэсэшүнэ
уйіэпэ-Іэсагъэмэ,
джары
слытэрэр сэ —
Іэпэ-Іэсагъэкъэ.

Мыекъола ганл бол бзыльфыгъэ командэу «АГУ-Адыифым» 2018 – 2019-рэ ильэс ештэгъур

ЗЭКЬОШНЫГЪЭМ ИГЬОГУХЭМКИЭ

Адыгэ Республикэм и Лъэпкь театрэу Цэй Ибрахимэ ыццэктэ щитыр кьош Абхазымрагъэблагыи, спектаклэхэр кыщигъэлъэгъуагъэх.

Ильэс 34-кіэ узэкіе бэжжымэ, Адыгейим итеатрэ Абхазым спектаклэхэр кыщигъэлъэгъуагъэх. А лъэхъаным театрэм ипащэу Хъакігъогъу Къэсэй щитыгъ. Зэкъошхэм ягъогу щиэнгъэм хэклиакіэрэп.

— Театрэм ихудожественне пащэу Хъакігъогъу Къэсэй къэшакло фэхъуи, Абхазым тыгъуагъ, — кытигуагъ Лъэпкь театрэм литератураю Йоффхэмкэ икутамэ ипащэу Къуијк Нэфсэт. — Гуфбэнгъэм ахэльэу бысымхэр кытпэгъокыгъэх. Кызэрэтфэзэшьгъэхэр къахэшчэу тарихъым хэхъагъэх хъугъэшагъэхэр кытпэфалотагъэх.

1984-рэ ильэсүм Адыгейим итеатрэ иартистхэу Кукэнэ Мурат, Зыхъэ Заурбый, Уджыхъу Марыет Абхазым щылагъэх, спектаклэхэм ахэлэхъагъэх. Кукэнэ Мурат «Абхазым изаслужене арист» зыфиорэ щытууцээр кыфауси, кыфэгушлогоагъэх.

«Кабала святош», «Кавказский меловой круг» зыфиорхэрэр, нэмыкхэри къагъэлъэгъуагъэх. Абхазыбзэкэ къашыгъэх едзыгъохэр ашыгъэшлэгъонагъэх. Режиссерэу Исуп Тимур литератураю

турнэ-музыкальна къэшынэу ыгъеуцугъэр, кэлэццыкүхэм апае артистхэм къашыгъэхэр щиэнгъэм дештэх, цыфым пүнгүгъэ дэгүу етыгъэнэм хэхъилагъэх.

— Абхазым къизэрэшьтпэгъокыгъэхэр шлуклэ сугу къэшкыжы, — кыбулатэ спектаклэхэм роль шхъаэхэр къашызышыгъе Уайкъокъо Аснет. — Ныбджэгъуныгъе ахэльэу кызэрэтууклэшьтгъэхэм, спектаклэхэр къизытуухыкэ гүшүэгъу къизэрэтфэхъущьтгъэхэр лъэшэу тигопагъ.

— Культурэм Йоф щысшэнэу зысэублэм апарэ щытууцээр Абхазыр ары кызызысфаусыгъагъэр, — игуушысэхэм таше-гъэтуузэ Урысыем, Адыгейим янароднэ аристэу, Абхазым, Пышээ язаслужене аристэу Кукэнэ Мурат. — Уилофшагъэ уасэу кыфаширэм угэгушко.

Тхъамафэм къыкыцэ Лъэпкь театрэм икъэгъэлъэгъонхэр Абхазым щызэхашаагъэх. Адыгейим и Лъэпкь театрэу И. Цэим ыццэ зыхъырэм иартистхэр агэлэхъагъэх.

Хъакігъогъу Къэсэй Абхазым инароднэ арист хъугъэ. Уайкъо-

ко Аснет, Исуп Тимур, Зыхъэ Зуралбый «Абхазым изаслужене арист» зыфиорэ цэ лъаплэр къафаусыгъ.

Іоныгъом и 30-м Абхазым Грузиен идзэхэр щызэхакутэхи, республикэр мамыр псэуклэм игъогу зытхъажыгъэр ильэс 25-рэ хүщт. Лъэпкь театрэм илофшагъэм кьош республикэм

игушуагъо дагоши, зэкъошныгъэм игъогу нахь пытэ зэрэхъу-щтым, нахьыбэрэ зэрэзэлъыклю-щхэм тицыхэ тельэу ягухэлышуухэр къадэхъунэу Тхъэм тафельэу.

Сурэтым итхэр: Кукэнэ Муратэр Уайкъокъо Аснетэрэ къэгъэлъэгъоным хэлажъэх.

Искусствэр — тибанийгъ

ШЫКЛЭПЩЫНЭР КАЗАХСТАН ЩИГЪЭЖЬИНЧЫГЬ

Адыгэ Республикэм искусствэхэмкэ икъэлэццыкүу еджаплэу Лъэцэрыкъо Кимэ ыццэ зыхъырэм зыщызыгъесэрэ Пашьтэ Гупсэ хэгъэгү, дунэе зэлуклэгъухэм ахэлажъэ, щитхууцэхэр къащидехых.

Казахстан я II-рэ Дунэе зэнэкъоюу щызэхашаагъэр Тлеп Аспантайулэ фэгъэхыгъагъ. Ижъирэ лъэпкь искусствэм ар щыцэриу, бзэпсхэмкэ оредышшор къегъэ-лоғъэнэмкэ щысэ тырахы. Музыкантыр къитхэмийтижими, илофшагъэ цыифхэм ашыгъупшэрэп.

Казахстан щыкыгъэ зэнэкъоюу къэралыгъо 16-мэ ялыкло 26-рэ хэлэхъагъ. Венгрием, Индием, Германием, Израиль, Монголием, Казахстан, нэмыкхэм къарыкъыгъагъэх. Башкоростан ыкыл Адыгейим ямузыкантхэм Урысыем ыццэлэ ялэпэлэснэгъэ зэхахьен къыщаагъэлъэгъуагъ.

Нэгбыгэрэ пэпчь Тлеп Аспантайулэ ыусынгъэхэм ашыгъщ къыригъэлон фэягъэ. Пашьтэ Гупсэ Іспэлэснэгъэ ин хэлъэу шыкэлэшниэмкэ оредышшор зэригъэжъинчыгъэм

фэшээхшакохэм къыхагъэшыгъ. Зэнэкъо-къум хэлжэхъагъэхэм анахыкэу зэрэшьтэри къыдалыти, щытхуу тхыльтыр, ахьшэ шүхъафтыныр хэушхъафыкыгъэхэу къы-фагъэшшошагъэх.

Дунэе зэнэкъоюу осэш куп щыхахыгъ. Алтай, Адыгейим, Казахстан, Япониум къа-рыкыгъэхэр аш хагъэхъагъэх. Урысыем ыццэлэ Адыгейим щызэлъашээр Гүукэ Замудин осэш купым хэтыгъ. Аш тызэрэшьгээзэй, Пашьтэ Гупсэ адигэ шыуа-шэ щыгымки осэшхэм къыхагъэшыгъ.

Пашьтэ Гупсэ Адыгэ Республикэм имэ-фэхкхэм ахэлажъэ, лъэпкь оредышшохэр шыклэпщынэмкэ кыргэгъалох.

Сурэтым итхэр: Пашьтэ Гупсэ Гүукэ Замудинрэ.

Тизэлуклэгъухэр

АСТРАХАНЬ ИТЕАТРЭ ТШЛГҮЭШЛЭГЬОН

Астрахань къашьомкэ и Театрэ ипчыхъэзхахъэ Адыгэ Республиком и Къэральго филармони ионыгъом и 25-м щыкыгъ.

Щиэнгъэхэр къашьомкэ къэ-плотэн, къэбгээлъэгъон зэрэлпэ-къыштэм фэгъэхыгъэ спектаклэм ныбжыкхэм якъашхохэр, лэ-уухэр зээзыхъихэрэд эдзыгъохэр, циркым хахъэхэрэ къэгъэлъэгъонхэу цыифхэр зыгъэхъихэрэр, фэшхъафхэри хэолъагъох.

Ныбжыкхэм яищигъэх, пчэгум

псынкъеу зыщагъазэ, къашьоу къашырэм псе кыпагъэкхэм фэш хэхъыпэу къагъотырэр ис-кусствэ лъагэм дештэ. Циркым ижанрэ нахь пэблагъэу паом ехъилагъэм уегъэшхы, уегъэ-гупшысэ, шыклэшшухэр къэвьо-тихэрэ артистхэм лэгъу уафитео. Купым ихудожественне пащэу Дмитрий Пастуховын зэрилтырэмкэ, артистхэм ялэпэлэснэгъэ хэпшыкъеу хагъахьо. Театрэм ильэс 5 нылэп ыныбжыр. Охъ-

тэ къэлхым къыкыцэл эдзыгъохэм ашигъэфедэхэрэ нэрильэгъу лэп-лэгъухэр ис-кусствэм пыщагъэхэм ашыгъэшлэгъонхэх. Нэфынэр, жьеур, видеор, фэшхъафхэри зэпхыгъэх, зым зыр зэрэтекъирэр къэгъэлъэгъонхэм къыщихэбгъэшы пшонгъу гупшысээм узэлъеку.

Циркым, къэшьоу псынкъеу япхыгъэх къэшыгъохэм залым чэсхэри ахагъэлажъэх, аш фэдэ шыклэхэм артистхэм ир-ис-кусствэр зышогъэшлэгъонхэу за-

лым чэсхэмрэ нахь зэфащэх. Бгъэшлэгъон плъэкырэ ис-кусствэм узыльщэш, уеплы пшонгъу артистхэм ялэпэлэснэгъэ уасэ фэошы.

Адыгэ Республикэмэ Астрахань хэкумрэ ятвортчесэ купхэр зэлэхклох, къэгъэлъэгъонхэмкэ зэхъожьых. Республикэ къэральго филармони и Къэральго оркестрэ «Русская удалия» Астрахань шэхэу кючт, концертхэр къыщитыщтых.

Нэкүубгъор зыгъэхъазыгъэр ЕМТЫЛН Нурбий.

Зэхээшагъэр ыкыдзы-гъэйшэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкь Йоффхэмкэ, Икыб къэралхэм ашы-псэурэ тильэпкэ-гъухэм адьрияэ зэпхы-нагъэхэмкэ ыкы-къбар жууцэхъим иамалхэмкэ и Комитет Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэ-шийэр: 385000,

къ. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр: приемнэр: 52-16-79,

Редакцием авторхэм къайхырэр А4-кіэ заджэхэрэ тхьапхэу зипчагъэкі 5-м емыхъухэрэр ары. Сатырхэм азыфагу 1,5-рэ дэлтээ, шрифтыр 12-м нахь цыкынэу Ѣытэп. Мы шапхъэхэм адимыштэрэ тхьагъэхэр редакцием зэкігъэжъокъых.

E-mail: adygoevoice@mail.ru

Зыщаушыхъятыгъэр: Урысые Федерацием хэутиын Йоффхэмкэ, телев-

радиохъятын-хэмкэ ыкыдзылъы-ицэхъэ амалхэмкэ и Министерствэ и Темир-Кавказ чыпэ гъэйоры-шалы, зэраушыхъятыгъэ номерыр

ПИ №ТУ23-00916

Зыщаушыхъятыгъэр ООО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

Зэкімкі пчагъэр 4075

Индексхэр 52161

52162

Зак. 2463

Хэутиын узьчи-хэтхэнэу Ѣыт уахътэр Сыхъатыр 18.00

Зыщаушыхъятыгъэр уахътэр Сыхъатыр 18.00

Редактор шхъаїм шыгадзэр

Мэшлэкъо С. А.

Пшьэдэкынэзыхъырэ секретарыр

Хъурм Х. Х.